

Boezem en polderwater van Amstelland

MONITORING TREKVISSSEN NOORDZEEKANAAL EN OMMELANDEN

TEKST & FOTOGRAFIE JACQUES VAN ALPHEN

4

Het Noordzeekanaal is een belangrijke route voor vissen die tussen het zoete binnenwater en de zee trekken. Aal (paling) en driedoornige stekelbaars zijn daarvan de bekendste voorbeelden.

Sinds 2017 doen de waterbeheerders en andere partijen gezamenlijk onderzoek naar de effectiviteit van vispassages en resterende knelpunten in de migratieroutes. De resultaten van de onderzoeken gebruiken we om trekroutes verder te optimaliseren zodat de visstand in de regio verbetert. In het vervolg van de serie zoomen we verder in op de boezem en poldergebieden rondom het Noordzeekanaal. In deze vierde aflevering de boezem en polderwater van Amstelland in het beheergebied van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht.

het ARK. Alleen in uitzonderlijke situaties (bij erg hoog water) worden sluisen gesloten en kan bijvoorbeeld de stadsboezem van Amsterdam apart bemalen worden met gemaal Zeeburg.

Voor trekvis is deze "open boezem" ideaal. Soorten zoals paling (glasaal), driedoornige stekelbaars en spiering kunnen ongehinderd vanuit het Noordzeekanaal het boezemwater van AGV optrekken.

BARRIÈRES VOOR VISMIGRATIE TUSSEN BOEZEM EN POLDER
Het boezemwater is het water aan- en afvoersysteem voor

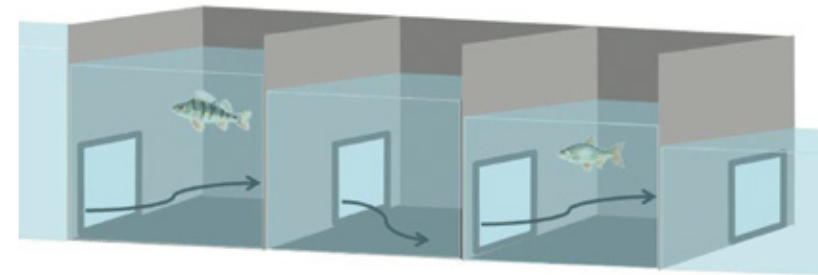
kenmerkend voor het beheergebied van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) is dat al het boezemwater in open verbinding staan, met elkaar en met het hoofdsysteem van het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal (ARK-NZK). Je kunt zo met een botje vanaf het IJ door de stadsgrachten naar de Amstel en zijwater zoals Holendrecht, Waver, Bullewijk en Kromme Mijdrecht varen. Ook de Vecht aan de oostkant van het Amsterdam-Rijnkanaal staat op verschillende plekken in open verbinding met

Open boezemsystemen. NZK (lichtblauw), ARK (donkerblauw), Stadboezem Amsterdam (rood), Amstellandboezem (groen), Vechtboezem (oranje)

alle stedelijke en landelijke polders die samen het beheergebied van AGV vormen. In totaal kent AGV meer dan 100 polders. De sloten, vaarten, meren en plassen in deze polders, met een totaal wateroppervlak van 9000 ha en ruim 16000 km oevers, vormen belangrijke habitats voor vis. Migratie en uitwisseling van vis tussen het boezemsysteem en de polders is vaak nauwelijks mogelijk. De circa 200 poldergemalen vormen evenzovele barrières voor vis. Binnen de polders zijn er vaak meerdere peilvakken (deelgebieden met een eigen waterpeil), die door dammen en stuwen van elkaar gescheiden zijn. Het leefgebied voor vissen is dus erg versnipperd.

Het waterschap neemt maatregelen om barrières voor vismigratie op te heffen. Sander Mager, verantwoordelijk bestuurder van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht: "De ambitie van het waterschap om barrières voor vismigratie op te heffen is hoog. Zo kijken we bij de bouw van een nieuw gemaal altijd of we dit visvriendelijk kunnen realiseren. Maar ook bij bestaande gemalen en stuwen hebben we dezelfde ambitie om knelpunten voor vismigratie op te heffen. Dit is belangrijk voor een gezonde en gevarieerde visstand en draagt bij aan de biodiversiteit in ons gebied."

VISPASSAGES IN EN OM HET NOORDZEEKANAAL
Waterschap AGV heeft in 2016 een vispassage aangelegd

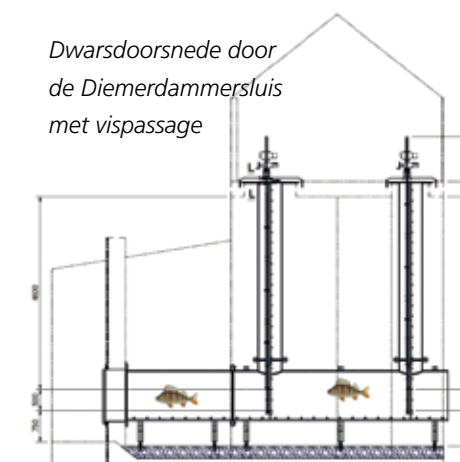
Het principe van een 'De Wit' vispassage

een akoestische zender. Tegelijkertijd zijn op mogelijke routes naar zee ontvangers geplaatst. Een gezenderde schieraal die langs zo'n ontvanger zwemt wordt geregistreerd. Op deze manier is onderzocht of en hoe de schieralen er in slagen de route naar de

tussen het Noordzeekanaal en de Noorder IJplas. Soorten als paling, driedoornige stekelbaars, maar ook bijvoorbeeld baars en snoekbaars profiteren hiervan. De vispassage is een zogenaamde 'De Wit' vispassage en wordt met geautomatiseerde afsluiters zo bediend dat er alleen water door de passage stroomt als er een wateroverschot op de Noorder IJplas is. Instroom van voedselrijk water uit het Noordzeekanaal wordt voorkomen, omdat dit een algenbloei op de Noorder IJplas kan veroorzaken.

Meer naar het oosten zijn in 2017-2018 de Ipenslotersluis en Diemerdamersluis voorzien van vispassages. Op de locatie van de Ipenslotersluis is een nieuwe spuisluis aangelegd met dubbele capaciteit. Deze vervangt ook de oude Diemerdamersluis, die is afgedamd. Tijdens deze werkzaamheden zijn op beide locaties zogenaamde 'sluis-vispassages' aangelegd. In de Diemerdamersluis is de vispassage een buis door de afgedamde sluis (zie figuur). De buis is voorzien van twee geautomatiseerde afsluiters. Bij gelijk peil aan beide kanten van de dijk, of bij kleine peilverschillen, staan beide afsluiters open. Bij grotere peilverschillen is afwisselend één afsluiter geopend en staat de andere

Dwarsdoorsnede door de Diemerdamersluis met vispassage

op een kier. De vispassage werkt dan als een vissluis. Deze passages vormen nu een extra mogelijkheid voor migratie van vissen tussen het IJmeer aan de noordkant en het Amsterdam Rijnkanaal en de boezem van Amstelland aan de zuidkant van de Diemerzeedijk. De effectiviteit van deze nieuwe vispassages zal in 2020 nader worden onderzocht.

ONDERZOEK MIGRATIE SCHIERAAL

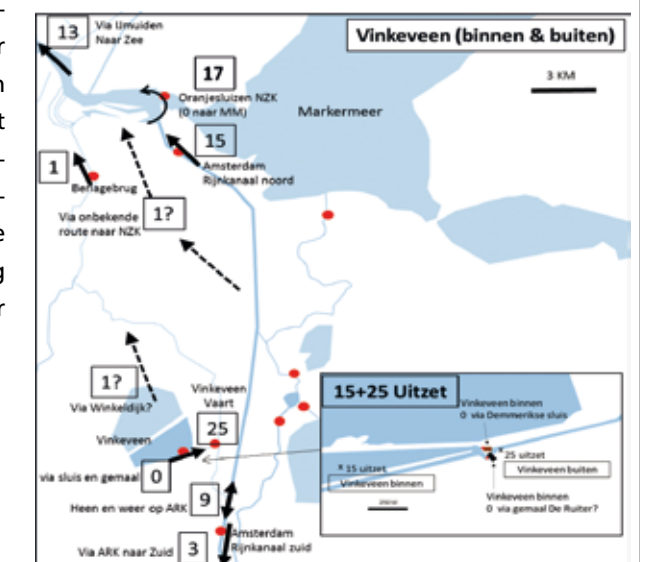
In de eerdere artikelen in deze serie is al beschreven hoe in 2017-2018 onderzoek is gedaan naar de uittrek van schieraal. Hiervoor zijn op verschillende locaties in en om het Noordzeekanaal schieralen gevangen en voorzien van

Noordzee te vinden. In het beheergebied van AGV zijn 40 schieralen uit de Kortenhoefse Plassen en 40 schieralen uit de Vinkeveense Plassen voorzien van een zender. Op beide locaties zijn 15 gezenderde alen weer in de plassen losgelaten. De resterende alen (25 per locatie) zijn direct achter het poldergemaal in de boezem losgelaten, omdat het onzeker was of de alen succesvol uit deze plassen zouden trekken en we zowel het uittreksucces als de route via de boezem naar zee willen weten.

Vanuit de Vinkeveense Plassen is geen enkele aal via het poldergemaal (gemaal De Ruiters) of de naastgelegen sluis naar de boezem uitgetrokken. Wel zijn alle 15 alen in de loop van de winter in de buurt van het gemaal gedetecteerd. Dit bevestigt dat gemaal De Ruiters een barrière vormt voor vismigratie. Maatregelen om dit gemaal passeerbaar te maken zijn momenteel in voorbereiding.

Van de 15 in de Kortenhoefse plassen teruggezette schieralen zijn er 5 naar de boezem uitgetrokken, alle via het nieuwe vispasseerbare gemaal.

Van de gezenderde alen die achter beide gemalen zijn uitgezet trok iets meer dan de helft (55%) via het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal (ARK-NZK) naar zee. De snelste schieraal deed dat binnen 2 weken. Het merendeel deed er 1 tot 3 maanden over. Een deel van de gezenderde schieralen is tot het eind van het onderzoek in het ARK-NZK achtergebleven en nog gedetecteerd tot in maart 2018 de antennes werden verwijderd. Dit duidt erop dat de weg vinden naar zee voor de dieren nog een hele opgave is. Dit is mogelijk te wijten aan oriëntatieproblemen door de geringe stroming en verstoring door scheepvaart.

Migratie van gezenderde schieralen uit de Vinkeveense Plassen